

Beleid- en impactplan 2019-2025

Natuur en Milieufederatie Noord-Holland

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Waar staat MNH nu?	2
3. De uitdagingen voor Noord-Holland	6
4. Huidige thema's en impact	8
5. Ontwikkelprogramma's	13
6. Organisatie	16

1. Inleiding

De Natuur en Milieufederatie Noord-Holland (MNH) bestaat in 2019 50 jaar. Dat is een mooie en inspirerende reden voor het formuleren van de strategische visie 2019 - 2025.

Uitgangspunt bij het schrijven van onze strategische visie is een veranderende samenleving en de manier waarop we als organisatie hierop inspelen. De relatie tussen overheid en inwoners verschieft van kleur. De samenleving kantelt van een centraal, van bovenaf georganiseerde verzuilde samenleving naar een decentrale, van onderop gestuurde netwerksamenleving (horizontalisering). Dit vraagt een nieuwe vorm van sturing. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid zegt daarover: *“Er is geen sprake van een terugtrekkende overheid, maar veeleer een voorwaardenscheppende en corrigerende overheid die faciliteert dat burgers en frontlijnwerkers initiatief nemen”*¹. In nieuwe, pragmatische netwerken besluiten mensen *het zelf te gaan doen*. Rotmans noemt in zijn boek *In het oog van de orkaan* vijf verklarende factoren: 1) mensen willen terug naar hun eigen omgeving, 2) mensen zoeken elkaar weer op, 3) internet is een krachtig hulpmiddel voor netwerken, 4) verzet tegen trage en falende overheid en 5) verzet tegen bureaucratie en marktdenken.

Voor MNH betekent dit ook vernieuwing van haar rol. Van beleidsbeïnvloeder zijn we veel meer een maatschappelijk onderneming geworden die samen met onze achterbangroepen, burgers, bedrijven en overheden oplossingen voor duurzaamheidsproblemen zoekt en implementeert. We verbinden burgers en bedrijven aan het opstellen en uitvoeren van beleid en zijn een aanjager van en verbinder tussen maatschappelijke initiatieven en netwerken. Als enige milieufederatie in Nederland zonder substantiële meerjarige bijdrage van de provincie werken we juist ondernemend en projectmatig.

Voor complexe duurzaamheidsvragen is juist behoefte naar een organisatie die de juiste partijen bij elkaar kan brengen. Bij opdrachtgevers is er vraag naar organisaties die flexibel, projectgericht en verbindend werken. Door de kracht van de samenleving te benutten kunnen wij hier goed op inspelen. Als maatschappelijke onderneming werken wij onafhankelijk vanuit onze missie en visie en zetten we alle verworven middelen in voor ons maatschappelijke doel.

¹ Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid, *Vertrouwen in burgers*, 2012.

2. Waar staat MNH nu?

MNH staat voor een duurzaam en gezond Noord-Holland. Wij zijn als maatschappelijke organisatie in Noord-Holland uniek met onze focus op zowel een rijke natuur, een gastvrij landschap, een gezond leefmilieu en een duurzame economie. Belangrijke thema's voor ons zijn: biodiversiteit, energiebesparing, duurzame energie, ruimtelijke kwaliteit, duurzame recreatie, het vergroenen van steden, gezondheid, duurzame mobiliteit en waterkwaliteit. Met deze thema's zijn wij speler in een uiteenlopend veld. Van overheden tot gespecialiseerde organisaties, vrijwilligersorganisaties, bedrijven, inwoners en belangenbehartigers.

Missie

De doelstelling van Natuur en Milieufederatie Noord-Holland (MNH) is volgens de statuten "bevordering van het behoud, herstel en ontwikkeling van natuur, landschap en milieu, alles in de meest ruime zin, in het bijzonder in de provincie Noord-Holland".

Die doelstelling kwam 50 jaar geleden voort uit bezorgdheid en een toekomstdroom. Beide zijn nog steeds actueel en hebben in de loop der jaren aan kracht gewonnen. In de afgelopen 50 jaar zijn zowel bescheiden als grote vorderingen gemaakt, op het vlak van overheidsbeleid en wetgeving, maatschappelijk bewustzijn en betrokkenheid van het bedrijfsleven bij een duurzame toekomst.

Onze 50 jaar oude doelstelling vertalen we naar het heden, in de volgende missie:

Missie:

MNH werkt aan een mooi, duurzaam en gezond Noord-Holland: een provincie met een mooi landschap, een rijke natuur en een schoon, toekomstbestendig milieu. Een provincie waar we duurzaam wonen en werken, zodat inwoners van Noord-Holland nu en later kunnen genieten van een gezonde en groene leefomgeving.

Samen met bewoners, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties werkt MNH aan natuur- en milieuvriendelijke oplossingen.

Onze visie en strategische koers, gebaseerd op onze missie, hebben we vastgelegd in dit *Beleid- en Impactplan 2019-2025*. De centrale elementen daarvan lees je in de volgende hoofdstukken.

Toekomstvisie

Vanuit onze missie en de uitdagingen voor Noord-Holland werken we toe naar *een toekomstbestendig Noord-Holland*.

Toekomstvisie: een duurzaam en toekomstbestendig Noord-Holland

MNH wil een omslag maken naar een duurzame economie en een gezonde, groene leefomgeving. De kernkwaliteit van onze organisatie is het versnellen van duurzaamheid. Dat doen we door het aanjagen, faciliteren en verbinden van mensen en organisaties op de thema's gezonde leefomgeving, duurzame economie en natuur en landschap.

Het betekent dat in al onze projecten, activiteiten en campagnes de volgende drie pijlers centraal staan:

- 1) Onder een **duurzame economie** verstaan we een economie die niet langer materialen wint, gebruikt en afdankt, maar de overstap maakt van afval naar grondstof. Een economie die bovendien de uitstoot van broeikasgassen zoveel mogelijk reduceert en een oplossing zoekt voor dan nog resterende uitstoot. Producten worden ontworpen en gefabriceerd vanuit de gedachte dat ieder product wordt hergebruikt of gerecycled. Verbranding van materialen en vervuiling vindt niet meer plaats en afval bestaat niet meer. Voor onze energiebehoefte maken we gebruik van hernieuwbare energie. Als samenleving vertonen we het gedrag dat hierbij hoort. Door grondstoffen gescheiden aan te bieden, lokale energie op te wekken en zorg te dragen voor onze eigen leefomgeving. En door een eerlijke prijs te betalen aan de producent en de vervuiler te laten betalen.

- 2) **Een gezonde leefomgeving** voor mens, flora en fauna is nodig om welvaart en welzijn voor de toekomst te borgen. Vitaal in de betekenis van energiek en essentieel. Voor een gezonde leefomgeving is het nodig om de biodiversiteit te versterken, zorgvuldig om te gaan met natuurlijke hulpbronnen en te werken aan schone lucht, het tegen gaan van geluidsoverlast en lichthinder en het verminderen van de broeikasgasuitstoot. En te werken naar gezonde, klimaatbestendige steden en het verbeteren/in stand houden van de belevingswaarde die natuur en landschap voor mensen heeft. Daarmee nemen wij verantwoordelijkheid voor de volgende generaties.

- 3) **De kracht van de samenleving** bestaat uit kleine en grote lokale coalities (o.a. burgerinitiatieven, bedrijven en overheden) die bewust verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leefomgeving, waarin het goed wonen, werken en recreëren is. MNH stimuleert deze lokale coalities zichzelf te organiseren rondom thema's zoals gezonde leefomgeving, voedsel, energie, water, grondstoffen en natuur. Een groot aantal lokale groepen zet zich al met succes in voor natuur- en landschapsbeheer, lokaal draagvlak voor natuur en lokale energieopwekking.

Overheid en Natuur en Milieufederatie Noord-Holland

De beleidskaders van de Provincie en gemeenten vormen ons vertrekpunt. MNH volgt kritisch ruimtelijke plannen en andere relevante beleidsvelden, treedt indien nodig hierover in overleg en geeft daarmee glans aan de democratie.

Overheden hebben behoefte aan goede gesprekspartners die een belang vertegenwoordigen. Zoals de LTO, de Recron, VNO-NCW en terreinbeheerders voor het belang dat zij vertegenwoordigen en MNH voor het belang van duurzaamheid, gezonde leefomgeving en natuur. Onze inhoudelijke deskundigheid, vaardigheden en uitgebreide en goed functionerende achterban maken dat wij die rol uitstekend kunnen vervullen. Wij zijn overigens niet alleen belangenbehartiger namens lokale natuur en milieuorganisaties. MNH organiseert en faciliteert ook vrijwilligers bij maatschappelijke participatie en zorgt voor draagvlak én uitvoering van het overheidsbeleid.

Netwerk van Natuur en Milieufederatie Noord-Holland

In ons werkveld hebben we naast de overheid ook te maken met bedrijven met een maatschappelijke doelstelling, zoals woningcorporaties, drinkwaterbedrijven, energieproducenten en netwerkbeheerders en bedrijfsleven en particulieren. Ook zij hebben belang bij een maatschappelijke organisatie die hen ondersteunt bij het realiseren van hun ambities. De kracht van MNH ligt hier in sociale innovatie: het verbinden van partijen rondom maatschappelijk urgente thema's. We zijn

daarbij ook in staat informele netwerken te koppelen aan formele netwerken. MNH heeft namelijk een sterk en breed netwerk ontwikkeld, waarin de actieve inwoners van Noord-Holland een belangrijke rol spelen.

Ook nationaal werken de Natuur en Milieufederaties samen (er is er een in elke provincie). Dit om van elkaar te leren, maar ook omdat sommige uitdagingen (inter)nationaal zijn, waarvoor we de krachten bundelen. We zijn tegelijk ook in staat om (inter)nationale uitdagingen te vertalen naar regionale acties. Dit door onze kennis van de regio en haar spelers.

Breed draagvlak

Uit onderzoek² van Motivaction blijkt, niet voor de eerste keer, hoe mensen tegenover de hedendaagse kwesties van duurzaamheid staan. Maar liefst 87% vindt een schoon milieu van belang voor het voortbestaan van de samenleving. Zij maken zich vooral druk over de afname van natuur, de slechte luchtkwaliteit, de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, de klimaatverandering en het gebrek aan duurzame energie. Naast de overheid vinden zij dat natuur en milieuorganisaties hier een rol in moeten spelen.

Natuur en milieuorganisaties hebben volgens de respondenten van het onderzoek ook een taak bij het bieden van handelingsperspectief voor een duurzame leefstijl, het samenwerken aan Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) en in het bedenken van nieuwe concepten.

Kerntaken en werkwijze

In de huidige situatie, met onze visie en onze doelen is een maatschappelijke onderneming het meest passend voor MNH. En zijn wij eveneens aanjager én verbinder tussen organisaties en hun belangen. Onder maatschappelijk ondernemen onderscheiden wij zeven kerntaken, die we hieronder kort benoemen:

1. Identificeren en waar nodig stimuleren en faciliteren van bewonersinitiatieven & samenwerken met en ondersteunen van bekende en nieuwe vrijwilligers(groepen)
2. Initiëren van leernetwerken rondom urgente maatschappelijke thema's
3. Projectontwikkeling en uitvoering samen met overheden, bedrijven en inwoners op het gebied van duurzaamheid, natuur en landschap
4. Communicatie en educatie voor duurzame ontwikkeling
5. Agendering, advisering en beleidsbeïnvloeding in nauwe samenwerking met onze lokale groepen
6. Ondersteunen van lokale groepen op juridisch vlak
7. Organiseren en coördineren van publieksacties

Werkwijze

Als maatschappelijke onderneming en NGO in één vraagt het om een specifieke manier van werken. Die kenmerkt zich door de onderstaande principes:

1. **Onafhankelijk en maatschappelijk.** Natuur en Milieufederatie Noord-Holland is een maatschappelijke organisatie in Noord-Holland, die lokaal verankerd is en zich onafhankelijk opstelt. We zijn CBF-erkend. We verbinden ons met overheden en

² Motivaction, Onderzoek voor stichting Natuur en Milieu, 2012

bedrijven. In die relatie zijn we betrouwbaar en deskundig. Uiteindelijk wordt van ons verwacht dat we eigen standpunten innemen en daar kiezen we zelf ook voor. Onze onafhankelijkheid is een van onze sterke punten volgens onze opdrachtgevers. Het waarborgen hiervan is essentieel. Opdrachten voeren we alleen uit als ze passen binnen onze missie en visie en bijdragen aan een duurzaam, mooi en gezond Noord-Holland. Door middel van ons jaarverslag en projectverantwoording leggen we hiervoor verantwoording af aan onze leden en de maatschappij.

2. **Het versnellen van duurzaamheid.** Natuur en Milieufederatie Noord-Holland daagt overheden, bedrijven en inwoners uit om zuinig te zijn op hun leefomgeving (water, bodem, lucht, geluid, licht en natuur), kringlopen te sluiten (afval, voedsel, grondstoffen) en gebruik te maken van hernieuwbare energie. In onze uitdaging zetten we altijd een grotere stap of bereiken we meer mensen dan gangbaar.
3. **Een beweging van en voor de inwoners van Noord-Holland.** Natuur en Milieufederatie Noord-Holland is krachtig doordat zij wordt gelegitimeerd door veel inwoners van Noord-Holland en aansluit bij de Noord-Hollandse identiteit. Wij verbinden ons met de vele aangesloten organisaties, nemen deel aan provinciale projecten en activiteiten en vormen actief onderdeel van onze netwerken. Wij ondersteunen lokale initiatieven die zorg hebben voor hun leefomgeving en zij die stappen zetten voor een duurzaam Noord-Holland.
4. **Ondernemend innoveren.** Natuur en Milieufederatie Noord-Holland sluit aan bij maatschappelijke behoefte, neemt initiatief en is constant op zoek naar kansen. Daarbij gaat het om kansen die innovatief zijn en bijdragen aan een duurzame ontwikkeling. Dit doen we samen met overheden, bedrijven en inwoners.

Dit doen we door:

- Het opzetten en uitvoeren van innovatieve gefinancierde projecten en initiatieven op de bovenstaande thema's
- Ondersteunen, stimuleren en participeren in gebundelde maatschappelijke initiatieven
- Verbinden van lokale initiatieven, koplopers, maatschappelijke organisaties en overheden
- Constructieve en proactieve gesprekspartner van overheden en bedrijven, waarbij wij de kwaliteit van natuur, milieu en landschap voor het voetlicht brengen
- Bevorderen van bewustwording op duurzaamheid, natuur en landschap.

3. De uitdagingen voor Noord-Holland

De provincie Noord-Holland heeft onder andere samen met MNH de belangrijkste trends en ontwikkelingen voor de provincie Noord-Holland geformuleerd³. We geven de trends hieronder kort weer omdat ze in onze ogen goed aangeven met welke uitdagingen onze provincie te maken heeft.

Klimaatverandering bedreigt onze leefomgeving

Klimaatscenario's van het KNMI laten een zeespiegelstijging zien van maximaal 1 meter in 2100 (ten opzichte van 1995). Er zijn aanwijzingen dat dit nog een conservatieve schatting is. En dat de zeespiegel later extra snel kan stijgen. De eerder door het KNMI voor 2050 voorspelde extreemweersituaties (droog én nat) blijken zich nu al voor te doen. Met veel overlast en maatschappelijke schade tot gevolg. Daarom is het voorzorgsprincipe hierbij belangrijk.

Bodem, water en luchtkwaliteit

De kwaliteit van bodem, water en lucht is verbeterd, maar is nog niet overal gezond. Verdere verbetering is grotendeels afhankelijk van lokale, maar zeker ook landelijke, zelfs internationale regelgeving en van nieuwe technologie. De bodemvervuiling met risico's voor gezondheid en biodiversiteit is grotendeels beheerst. Hoe geven we invulling aan de opgave voor gezonde luchtkwaliteit, bij de groeiende verstedelijking en mobiliteit? Ook willen we bodemdaling tegengaan om onder andere de CO₂-uitstoot door veenafbraak te verminderen. De ondergrond wordt in toenemende mate benut. Denk aan ondergronds bouwen, bodemenergie of de opslag van gas. Hoe gaan we hier mee om, onder andere in relatie tot veiligheid en de kwaliteit van het grondwater?

Biodiversiteitsverlies

De biodiversiteit in Nederland is ten opzichte van 1900 met meer dan 50% afgenomen. En ten opzichte van 1700 met 85%⁴. In Noord-Holland is de situatie niet minder erg dan dit gemiddelde voor Nederland. Landbouw, dichtbevolktheid en verstedelijking hebben er voor gezorgd dat Nederland een van de laagste biodiversiteitsscores van de wereld heeft. In de rest van Europa is de biodiversiteit bijvoorbeeld gemiddeld met 50% afgenomen. En wereldwijd met 30%. Gelukkig lijkt gemiddeld de afname van biodiversiteit in Nederland tot stilstand te komen⁵. In Nederland gaat echter nog wel de biodiversiteit van heiden, duinen en agrarisch gebied achteruit [referentie toevoegen],

Behoud en het versterken van biodiversiteit is essentieel voor een gezonde, duurzame leefomgeving. En hoe diverser, hoe stabielere de landbouw. In de woorden van de VN-Biodiversiteitsconventie: "Minstens 40 procent van de wereldeconomie en 80 procent van de behoeften van arme bevolkingsgroepen is afhankelijk van biologische hulpbronnen. Bovendien: hoe rijker de biodiversiteit, hoe groter de kans op medische ontdekkingen, economische ontwikkeling en

³ https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Ruimtelijke_inrichting/Projecten/Omgevingsvisie/Verkenningen_NH2050/Documenten_NH2050/10_belangrijkste_trends_en_ontwikkelingen.pdf

⁴ <https://themasites.pbl.nl/balansvandeleeftomgeving/jaargang-2014/natuur/biodiversiteit-en-oorzaken-van-verlies-in-europa>

⁵ <https://www.pbl.nl/infographic/biodiversiteit>

aanpassing aan nieuwe uitdagingen zoals klimaatverandering.”⁶ Ook voelen mensen zich beter en zijn productiever in een groene omgeving.

Economische transitie

De economie zit met name door mondiale ontwikkelingen in een grote transitie naar bijvoorbeeld circulaire economie, digitale economie (automatisering, technologische ontwikkelingen met effect op elk gebied, zowel op (landbouw)productie als mobiliteit), meer hybride vormen van bedrijfsvoering die zich niet meer verhouden met statische regels in wetten en verordeningen.

Energietransitie

De voortgaande klimaatverandering, geopolitieke verschuivingen en op den duur uitputting van grondstoffen maken energietransitie naar hernieuwbare bronnen urgenter dan ooit. Wil de provincie inzetten op het ruim baan geven aan initiatieven voor hernieuwbare energiebronnen en de aanleg van smart grids? Of moeten ze sturen op doelen in termen van percentages hernieuwbaar of op de verschijningsvorm ervan?

Mobiliteit

De behoefte aan mobiliteit neemt verder toe. We reizen steeds meer. En we forenzen steeds meer tussen werk en huis. Deels doordat het woningaanbod/huizenprijzen mensen verder van werk laat wonen.

Verstedelijking

De woningbehoefte voor Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid blijft voorlopig toenemen. De prognoses laten ook in lage scenario's nog groei zien in de metropool regio Amsterdam (MRA). Ook in Noord-Holland Noord is er een groei vergelijkbaar met het Nederlandse gemiddelde, waarbij een deel van Noord-Holland Noord langzamerhand meer in beeld komt bij woningzoekenden in het zuidelijk deel van de provincie.

Migratie heeft in toenemende mate invloed op de woningbehoefte. Tegelijkertijd is er steeds meer structureel leegstaand vastgoed en kunnen er leefbaarheidsproblemen in verouderde nieuwbouwwijken ontstaan. De woningbehoefte op de korte termijn is groot, op de lange termijn neemt deze volgens de huidige inzichten af.

Landschap

Wonen, werken en recreëren concentreren zich verder in de stad en stedelijke agglomeraties, met tot gevolg druk op de stad en het omliggende landschap. Betekent een principe van duurzame verstedelijking, met vooral binnenstedelijk verdichten in de MRA, dat recreatieve doeleinden binnen het metropolitane landschap het primaat krijgen?

Alle genoemde ontwikkelingen geven een beeld van de meest urgente ontwikkelingen die autonoom op onze samenleving afkomen. Het overzicht van ontwikkelingen is niet uitputtend. De volledige tekst van Verkenningen NH2050 is [hier](#) te vinden.

⁶ <https://www.wur.nl/nl/show-longread/Biodiversiteit-longread.htm>

4. Huidige thema's en impact

Focus is voor een kleine krachtige organisatie als de onze onontbeerlijk. We richten ons de komende jaren op de onderstaande vier programma's. Waarbij het elke keer weer een uitdaging is om voldoende financiële middelen te verwerven om onze doelstelling waar te maken.

MNH werkt met prioriteit aan de volgende thematische programma's:

1. natuurinclusieve landbouw,
2. gezonde leefomgeving in de MRA (Schiphol en TATA Steel),
3. natuur & landschap,
4. het ondersteunen van de energieke samenleving

Daarnaast hebben we de ambitie om de komende jaren ook werk te maken van de onderstaande belangrijke thema's. Deze programma's in ontwikkeling worden in het volgende hoofdstuk beschreven. Met deze ontwikkelthema's zijn we al aan de slag en willen we verder ontwikkelen of van start:

5. voedsel & gezondheid,
6. circulaire economie,
7. stedelijk gebied & mobiliteit,
8. groene energie & klimaatadaptatie.

1. Natuurinclusieve landbouw

Doel: In 2030 is alle grondgebonden landbouw in Noord-Holland natuur inclusief. Dit komt overeen met de recent door de provincie vastgestelde doelstelling.

De Noord-Hollandse landbouwsector levert hoogwaardige (voedsel)producten en draagt substantieel bij aan de Nederlandse economie. Daarnaast is Noord-Holland een belangrijk centrum voor innovaties en ontwikkelingen binnen de agrarische sector. Tegelijkertijd is een van de grootste uitdagingen voor een gezonde en rendabele landbouw in onze provincie het ombuigen van de trend van afnemende biodiversiteit naar een positieve trend en dit te combineren met betere verdienmodellen voor boeren.

Het Noord-Hollandse cultuurlandschap heeft veel potentie om nog meer biodiversiteit te waarborgen, broeikasgassen op te vangen en meer mensen in contact te brengen met de natuur terwijl de boer meer verdient. Landbouw en natuur kunnen elkaar hierin versterken door niet alleen naast elkaar maar ook met elkaar te bestaan en een functie te vervullen voor de boer. Met natuurinclusieve landbouw (NIL) kunnen we nieuwe verdienmodellen creëren voor boeren, terwijl we een klimaatbestendiger productie, meer biodiversiteit, schoner oppervlaktewater, een mooier landschap en een sterkere relatie tussen boeren, burgers en voedsel realiseren.

Natuurinclusieve landbouw kan helpen kringlopen van grondstoffen te sluiten en bijdragen aan een veerkrachtig landbouw-ecosysteem dat bestand is tegen klimaatverandering. Daarnaast levert natuurinclusieve landbouw gezonde, lokale producten op die geproduceerd zijn met zorg voor mens, dier en omgeving en met minimale externe input en output van en naar het milieu. Daarnaast kan NIL een belangrijke bijdrage leveren aan het uitbreiden, versterken en verbinden van bestaande natuurgebieden. Maar ook een stabiel en voldoende inkomen voor de boer.

Om NIL op grote schaal te implementeren is het belangrijk dat we kennis delen, samenwerken en boeren en burgers meer met elkaar in contact brengen. Daarnaast is het belangrijk ruimte te creëren en boeren handvatten te geven om te experimenteren met natuurinclusieve landbouw en de resultaten te monitoren, te delen en te presenteren. NIL verdient een prominente plek in het reguliere landbouwonderwijs om de toekomstige boeren op te leiden voor een duurzame landbouwpraktijk.

2. Gezonde leefomgeving rond Schiphol

Doelstelling: De luchtvaart op Schiphol (en rest Nederland) voldoet aan randvoorwaarden voor klimaat, gezondheid en een prettige leefomgeving.

Wat betekent de uitbreiding van het luchtverkeer voor Nederland? Eigenlijk weet iedereen wel dat het onze gezondheid aantast (denk aan geluidsoverlast en luchtkwaliteit). Ook de klimaatdoelstellingen vragen om een forse vermindering van de luchtvaart. Waarom wordt dan toch ingezet op uitbreiding? Ook kan er niet te veel verwacht worden van technologische innovatie (denk meer brandstofefficiëntie, stillere, schonere of zelfs elektrische vliegtuigen).

Om er voor te zorgen dat de luchtvaart binnen de randvoorwaarden voor een gezonde leefomgeving en milieu komt moet er veel veranderen. Nu zijn belangen en de lobby vanuit de luchtvaartsector te groot. Modellen, berekeningen, beleidsnotities, kosten-batenanalyse en studies naar het economische belang moeten aantonen dat uitbreiding noodzakelijk en goed is. Deze 'bewijzen' zijn echter vaak onbegrijpelijk, eenzijdig, onduidelijk of zelfs ronduit onjuist. Als MNH maken wij inzichtelijker hoe de uitkomsten van onderzoeken, afkomstig van de luchtvaart of politiek, tot stand komen. We analyseren de onderzoeksmethoden en plaatsen de uitkomsten in een breder perspectief. We leggen uitspraken van de politiek en media onder een vergrootglas. Met als doel de maatschappij en de politiek met behulp van discussies in beweging te krijgen en zo te komen tot een gezondere en klimaatvriendelijke luchtvaart. Wij richten ons vooral op de volgende belangrijke aspecten die betrekking hebben op vliegverkeer: fijnstof, innovatie, Milieueffectrapportage (MER), geluidshinder, vliegalternatieven en klimaat.

Ook verbinden, versterken en ondersteunen wij overheden, luchtvaartsector, natuurorganisaties, geïnteresseerden en bewonersorganisaties uit heel Nederland die de ongewenste effecten van luchtvaart willen verminderen.

3. Natuur & landschap

Doelstelling 2025:

- Er is breed draagvlak voor natuur bij politici, inwoners en vooral ondernemers. De natuur wordt vormgegeven in een robuuste structuur met verbindingen.
- Landschapsbescherming en ontwikkeling wordt bij alle ruimtelijke ontwikkelingen als vertrekpunt genomen. Behoud en versterking van landschappelijke kwaliteit wordt alom belangrijk gevonden als vestigingsfactor, voor een prettige woon- werk- en leefomgeving, en als drager van biodiversiteit.
- Natuurbeheer is niet langer 'exclusief' van terreinbeheerders en landgoedeigenaren maar wordt ook uitgevoerd door (natuur)boeren en groepen inwoners. Het beheer vindt plaats op basis van goede afspraken over te behalen natuurdoelen.
- Bewoners in en rondom stedelijk gebied nemen zelf initiatief om groen te beheren of te ontwikkelen.
- De balans tussen economie en ecologie is hersteld.

Ook in 2013 zijn wij met zijn allen nog steeds⁷ trots op de natuur en het landschap in Noord-Holland. De samenleving in Noord-Holland erkent natuur als bron van biodiversiteit, ruggengraat van de ruimtelijke kwaliteit en voorraadkamer van natuurlijke hulpbronnen (brandstoffen, bouwmaterialen, medicijnen etc.). Het klimaat wordt gebufferd en toekomstige plagen en ziekten worden tegengegaan door de natuur. Natuur zuivert water, legt CO₂ vast en zorgt voor de opvang van fijnstof. Natuur inspireert tot nieuwe technologische ontwikkelingen zoals de bouw van een vuurvlieg inspireert tot hoger rendement van LED. Naast economische waarde zorgt natuur ook voor een gezonde en prettige leef en werkomgeving van mensen. Natuur is voor politici een breed begrip, zoals verwoord in de provinciale omgevingsvisie.

Natuur is een integrale opgave en heeft een volwaardige plaats in de belangenafweging. De Ecologische Hoofdstructuur vormt het robuuste Natuurnetwerk in Noord-Holland, waarin natuurgebieden via stevige verbindingzones met elkaar verbonden zijn en alle aspecten van natuur goed zijn gewaarborgd. Op het gebied van de abiotische factoren, voornamelijk stikstof en water, zijn maatregelen uitgevoerd, waardoor de natuur zich positief ontwikkelt.

Natuur wordt kwalitatief goed beheerd door de traditionele terreinbeheerders als Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland en Natuurmonumenten en particulieren als landgoedeigenaren en natuurboeren. Voor zowel landgoedeigenaren als natuurboeren vormt natuur een onderdeel van hun bedrijfsconcept. Ook zijn er gebiedscollectieven waarbij bewoners het initiatief nemen gebieden te beheren. Met particulieren, landgoedeigenaren, natuurboeren, gebiedscollectieven, terreinbeheerders en waterschappen worden afspraken gemaakt over de beheerdoelen. Alle natuurbeheerders zijn gekwalificeerde en gecertificeerde beheerders en ambassadeurs van de natuur. Naast de Ecologische Hoofdstructuur in het buitengebied wordt ook het belang van een stedelijk natuurstructuur erkend. Wijkcollectieven beheren een deel van het groen in dorpen en steden.

⁷ Alterra-rapport 2362: Draagvlak in de energieke samenleving: van acceptatie naar betrokkenheid en legitimatie, Dr. AE Buijs, nov. 2013. *95% van de Nederlanders vindt natuurbescherming belangrijk*

4. Ondersteunen van de energieke samenleving

Doelstellingen voor 2025:

- De helft van de bij MNH aangesloten groepen zijn open, flexibele netwerkorganisaties, die in nieuwe netwerken met betrokken inwoners initiatieven starten. Zij zoeken (op thema) naar (eventueel tijdelijke) medestanders buiten hun eigen organisatie en doen waar nodig een beroep op gemeente en MNH voor ondersteuning.
- Bij een derde van onze projecten betrekken we de lokale groepen of vrijwilligers en proberen ook voor hen financiering te regelen of via gesloten beurs hun organisatie te versterken.
- We nemen niet geïsoleerd het initiatief, maar zoeken altijd de publiek-private samenwerking. Wij zijn in staat om groene ideeën van inwoners boven water te krijgen en/of te stimuleren en hieromheen een netwerk te bouwen.
- In 2025 staat een kwart van de gemeenten in Noord-Holland open voor groene en duurzame initiatieven en ideeën van haar inwoners en zijn bereid deze te ondersteunen. Door goede voorbeelden en successen dragen we bij aan een meer open houding van gemeenten in Noord-Holland.

De overheid is niet meer de enige allesbepalende factor. We zien een terugtrekkende overheid én een groei aan initiatieven vanuit de samenleving. Een *verandermacht van onderop*. We zien buiten de vaste kern van actieve natuurvrijwilligers steeds meer mensen die zich in tijdelijke coalities sterk maken voor hun eigen leefomgeving. Het heft in eigen handen nemen om een bepaald doel te bereiken. Of het nu gaat om een groene speelplek in de wijk, een gezamenlijke inkoop van zonnepanelen, natuurbeheer of autodeelproject. Wij zien mensen die betrokken, mondig en goed opgeleid zijn. We zien interessante ideeën, meer verantwoordelijkheid, draagvlak en sociale samenhang ontstaan. De groene, duurzame leefomgeving is een thema bij uitstek om inwoners zelf over te laten nadenken, bij te betrekken of liever nog initiatieven in te laten nemen of waar nodig toe te stimuleren. Kansen liggen er dan ook volop om de betrokkenheid en het sociaal cement te vergroten op onderwerpen die sterk verbonden zijn met de eigen leefomgeving, zoals water, energie, gezondheid, biodiversiteit, afval, mobiliteit, recreatie, voedsel en natuur- en landschapsbeleid.

Lokale natuur en milieugroepen

MNH werkt samen met vrijwilligers en lokale groepen die zich veelal op lokale schaal inzetten voor een mooie en duurzame leefomgeving. De vrijwilligers doen aan beleidsbeïnvloeding en lobby, educatie en communicatie, landschapsbeheer en soortenbescherming en onderzoek en monitoring. Hun kennis, lokaal netwerk, intrinsieke motivatie en inzet zijn van onschatbare waarde. Ongeveer 130 organisaties staan geregistreerd als *'aangesloten bij het netwerk van Natuur en Milieufederatie Noord-Holland'*. Het is in het belang van onze doelstellingen dat we sterk verbonden zijn met deze groepen. Dat we zichtbaar zijn en gezien worden als belangrijke samenwerkingspartner. Iemand waar je niet tevergeefs een beroep op doet. Dat betekent dat we alert moeten zijn op signalen van vrijwilligers en waar nodig en gewenst professionele ondersteuning bieden op organisatorisch, inhoudelijk en strategisch vlak. Soms in de rol als deskundige en soms in de rol als facilitator of makelaar.

Tot slot initiëren wij bij belangrijke bovenlokale ontwikkelingen samenwerking tussen verschillende belangengroepen en bij provinciale thema's behartigen wij de gemeenschappelijke belangen. Dat alles voor een mooi en duurzaam Noord-Holland.

Netwerkmaatschappij

Voor de toekomst kiezen we er doelbewust voor verder te investeren in de netwerkwerkmaatschappij. Door te inspireren, te mobiliseren en het zelf organiserend vermogen van initiatiefnemers te vergroten. Eerste stap is onze interne organisatie hierop in te richten, zodat we zelf op een snelle, flexibele, niet sturende wijze groene initiatieven van bedrijven, particulieren, maatschappelijke organisaties en overheden stimuleren, verbinden en faciliteren.

5. Ontwikkelthema's

De ontwikkelprogramma's van de MNH worden hieronder kort beschreven. Het zijn thema's waar we de noodzaak voor zien om mee aan de slag te gaan. Tegelijk zijn we financiële middelen aan het werven om ze waar te maken. De thema's worden beschreven als een visie voor 2025.

1. Voedsel & gezondheid

In 2025 is *Het Nieuwe Eten* de norm. Er wordt minder vlees gegeten en 50% van de vleesconsumptie is vervangen door hoogwaardige plantaardige eiwitproducten. Kosten van negatieve milieueffecten zijn in de prijs verdisconteerd. Afwenteling op het milieu, zoals de grootschalige ontbossing voor de teelt van soja, is verleden tijd. De voedselverspilling is ten opzichte van 2009 met 80% gedaald. Dat zorgt voor een besparing in euro's, energie, water, grondstoffen, kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Innovaties zijn een belangrijke factor. Landbouw is in balans met een gezonde bodem en een natuurinclusieve kringlooplandbouw is de norm geworden. Steeds meer voedsel wordt geteeld in kassen of vindt plaats in gecombineerde teelten: energieopwekking gecombineerd met vis-, algen- en plantenteelt. Mest wordt verwerkt tot energie, mest- en grondstoffen.

2. Circulaire economie

Ondernemerschap staat synoniem voor zowel duurzaam presteren als zorg voor de samenleving. Het is vooral het MKB dat met flexibiliteit, entrepreneurship en innovatie de grootste stappen gaat maken. Afvalstoffen zijn grondstoffen. De circulaire economie is een feit. Producten worden ontworpen en gefabriceerd vanuit de gedachte dat ieder product wordt hergebruikt of gerecycled (concept van www.turntoo.com). Verbranding van materialen vindt niet meer plaats. Bedrijvenparken en kantoorclusters zijn volgens BREEAM richtlijnen duurzaam gebouwd en gerenoveerd. Nieuwe technieken zoals zuurstof doorlatend glas, zonnecellenverf en cradle-to-cradle bouwmaterialen zijn gemeengoed.

Duurzame bedrijfsvoering is meer regel dan uitzondering. De ISO 26000 richtlijn is aangescherpt en wordt door alle Noord-Hollandse bedrijven gevolgd. MVO is ingebed in de organisaties.

In de provincie wordt wetenschap en techniek actief ingezet voor mens en milieu. De kennisclusters zijn continue op zoek naar innovaties en uitrol.

De opkomst van het groene belastingstelsel heeft tenslotte verder bijgedragen aan het verduurzamen van de sector. Door financiële prikkels behoort verspilling tot het verleden, en wordt koploper gedrag correct beloond. Duurzaamheidsverslagen, certificeringssystemen en keurmerken zijn niet langer vrijblijvend, onder andere door de koppeling aan de winstbelasting. Onbeperkte groei en winst wordt niet gestimuleerd; kwalitatieve groei wordt geprikkeld.

3. Stedelijk gebied & mobiliteit

Bij een duurzaam mobiliteitssysteem gaat het om een samenspel van de drie 'v's. Een systeem waarin onnodige mobiliteit is verminderd, en de keuze voor verschillende vervoermiddelen is veranderd en voorheen milieuvriendelijke vervoersmiddelen zijn verbeterd. Over 40 jaar is een duurzaam mobiliteitssysteem in de provincie gerealiseerd. Het heeft de provincie veiliger en schoner gemaakt, en de circulaire economie een boost gegeven. Als mensen zich verplaatsen, gaat de

voorkeur naar het openbaar vervoer of duurzame alternatieven. Door de opkomst van superbussen en magneettreinen is het comfort, de status en luxe van het openbaar vervoer niet te evenaren. Eenmaal op locatie, nemen reizigers voor de laatste kilometers een gereserveerde deel-fiets, e-fiets, e-scooter of de e-auto. Autorijden in Noord-Holland gaat met zuinige, efficiënte en stille auto's op duurzaam opgewekte elektriciteit, waterstof of groen gas. Op de regionale wegen neemt de automatische besturing het over van de bestuurder, die dan via zijn e-link kantoorwerk kan verrichten. Elektrische auto's worden tijdens het rijden vanzelf opgeladen via elektro-inductie. Naast het personenvervoer heeft het vrachtvervoer ook een vergaande ontwikkeling doorgemaakt. Door het geïntroduceerde internationaal logistiek managementsysteem rijden zuinige vrachtwagens nooit meer met lege opleggers. Daarnaast zijn de steden in Noord-Holland goeddeels vrij van vrachtverkeer doordat stedelijke distributiesystemen zorgen voor milieuvriendelijk transport binnen de steden.

Door ontwikkelingen als de 3D-printer of lokale herontwikkeling van producten zal het vrachtverkeer daarnaast drastisch afnemen. Highspeed vrachttreinen vervoeren waardevolle en tijdsafhankelijke vracht over het spoor tussen de grootste steden van Noord-Holland. Boven de spoorlijnen hangen kleine windturbines die duurzame energie opwekken. De nieuwe mobiliteit sluit aan bij de flexibilisering van de maatschappij. Door de verdere ontwikkeling van technologie, werken veel mensen vanuit de auto, vanuit de achtertuin, vanuit mobiele kantoren in treinen en bussen, vanuit business community hubs. Samen en alleen, wanneer het mensen uitkomt. De 9-tot-5 mentaliteit is niet meer de standaard. De forenzen massa bestaat niet meer.

4. Groene energie & klimaatadaptatie

Over 40 jaar ziet onze energievoorziening er heel anders uit. In Nederland voltrekt zich nu al een sluipende energierevolutie, die van de decentrale energieopwekking. Landelijk zijn er momenteel ongeveer 400 lokale en regionale initiatieven voor duurzame energieopwekking en ook in Noord-Holland schieten de initiatieven als paddenstoelen uit de grond. Onze energierekening ziet anders uit: we gebruiken niet alleen minder energie, maar maken het ook zelf, de consument wordt prosumert. Er zijn schattingen dat in 2025 1 op de 4 huishoudens zelf duurzame energie opwekt. Dit betekent niets meer of minder dan een revolutie in de gebouwde omgeving. Rond 2050 zijn er veel onafhankelijke energiesystemen, zoals energie neutrale dorpen en wijken. Om dit te realiseren zijn de lokale energienetten ingericht als smart-grids, zodat we hetzelfde comfort niveau houden met duurzame energieopwekking. De huizen worden energieleverend, de ruimte op (zon) en onder (geothermie) wordt benut om energie te produceren. Er vindt een koppeling plaats tussen de industrie (zowel energie vragend als leverend door onder andere inzet restwarmte) en het landelijk gebied (energieleverend).

Tot slot neemt het aandeel hernieuwbare energie enorm toe. Noord-Holland heeft als 'landelijke' provincie de ambitie om in 2050 geen gebruik meer te maken van fossiele energie.

Doelstellingen voor 2025:

- In 2023 is 10% van de energievraag door gedrag van bewoners en bedrijven in heel Noord-Holland afgenomen. Energiebesparing is een essentieel onderdeel van de energietransitie, maar wordt vaak geassocieerd met lastig, saai en vervelend. Echte gedragsverandering ontstaat vaak vanuit een positief gevoel en kan worden aangewakkerd door

energiebesparing te presenteren als een inspirerende uitdaging waar iedereen beter van wordt. Het is van belang de eindgebruiker van energie bij de ontwikkelingen te betrekken, dat gebeurt nog nauwelijks.

- Lokale duurzame energiebedrijven zijn gangbaar en voorzien 20% van de inwoners van Noord-Holland van energie.
- Nieuwbouw van alle woningen en bedrijven is energieneutraal. Zonne-energie en andere vormen van duurzame energieopwekking (rest- en aardwarmte etc.) worden verplicht toegepast.
- Het potentieel aan (dak)oppervlak dat geschikt is voor de aanleg van zonnepanelen is 100% benut (bijv. daken van -boerenbedrijven en utiliteitsgebouwen, geluidswallen).
- Restwarmte en biomassa worden beter benut. Binnen een biobased economy is biomassa zo hoogwaardig mogelijk ingezet. Alle componenten worden zo goed mogelijk benut: de zgn. cascadering. De productie van niet-duurzame bio-energie wordt tegen gegaan.
- In Noord-Holland staat meer dan 700MW aan windenergie opgesteld op de twee kansrijke gebieden in de provincie en op grootschalige bedrijventerreinen. Kleine windmolens worden op termijn rendabel en zijn gecertificeerd. Het voorbereidende werk is afgerond om op daarvoor geschikte locaties, zoals daken en lantaarnpalen kleine windmolens te plaatsen (bestemmingsplannen, pilotprojecten).

6. Organisatie

Externe organisatie

Het onderhouden van netwerken en relaties is van vitaal belang voor onze organisatie én inherent aan acquisitie. We zetten ons in om *de buitenwereld binnen te halen*. Constant werken directeur en medewerkers samen aan het onderhouden, versterken en uitbreiden van ons netwerk met politiek, overheden, actieve burgers, collega-organisaties en bedrijven.

Financieel gezien nemen vaste structurele subsidies af en neemt het aantal betaalde projectopdrachten, soms in de vorm van *preferred supplier* toe. Acquisitiekansen liggen in het leveren van producten en diensten die beantwoorden aan de behoefte van opdrachtgevers of partners. Daarnaast kunnen wij gericht producten en diensten ontwikkelen die in het verlengde liggen van diverse fondsen en stimuleringsgelden.

We onderhouden goede relaties met de **provincie**, met wie wij een subsidierelatie hebben en voor wie wij projectopdrachten uitvoeren. Onze activiteiten voor de provincie zijn altijd in lijn met onze doelstellingen, maar zijn wel steeds meer gekoppeld aan de kerntaken van de provincie.

MNH onderhoudt ook een intensieve samenwerkingsrelatie met de **terrein beherende organisaties** in Noord-Holland: Landschap Noord-Holland, Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Goois Natuurreservaat, PWN, Waternet en de recreatieschappen. De samenwerking heeft betrekking op ruimtelijke ontwikkelingen en gemeenschappelijke acties bij beleidsdossiers als EHS en windenergie. MNH heeft nadrukkelijk een rol als verbinder tussen bovenstaande partijen, landbouworganisaties, waterschappen, gemeenten en bewoners (initiatieven).

In het kader van onze projecten op onder meer energiegebied bouwen we ons netwerk met **bedrijven** gestaag uit.

Onze samenwerking met de elf **andere provinciale natuur en milieufederaties en de Stichting Natuur en Milieu** is veelzijdig en intensief. Veel van de (actuele) onderwerpen waarmee we ons bezighouden zijn vaak niet tot de provincie beperkt. Als MNH participeren we actief in het landelijke netwerk door regelmatig ook (betaalde) klussen uit te voeren. Via de Stichting De Natuur en Milieufederaties (koepel van Natuur en Milieufederaties) worden ook de middelen die wij van de Nationale Postcode Loterij ontvangen toegedeeld, deels in de vorm van vrij beschikbare, deels in de vorm van projectgebonden middelen. De directeur is q.q. een van de bestuurders van de stichting.

Doelstellingen voor 2025

- MNH heeft haar bestaande netwerk van provincie, gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties, IVN en (lokale) natuurorganisaties verstevigd en haar netwerk sterk uitgebreid met bedrijven.
- MNH heeft draagvlak en zichtbaarheid vergroot door meer mensen en partners bij haar werk te betrekken.
- MNH werkt aan innovatie en is als zodanig een voorbeeld voor anderen.

- MNH is een organisatie die midden in de samenleving staat en dat ook regelmatig toets door klanttevredenheidsonderzoeken

Interne organisatie

Het werkterrein van MNH is zo omvangrijk dat we continue keuzes moeten maken wat we wel en wat we niet oppakken. Nieuwe projecten worden daarbij getoetst aan onze strategische koers en bedrijfseconomische noodzakelijkheid. Het is onze ambitie om programma's te ontwikkelen waar verschillende projecten onder hangen. Dit versterkt de communicatiemogelijkheden en in het werk ontstaat meer samenhang. De komende jaren werken we aan het opbouwen van **een reserve van 100.000,-**. Daardoor hebben we een organisatie die tegen een stootje kan. Dat betekent dat we ieder jaar afsluiten met een positief resultaat op onze activiteiten. Uit de laatste jaren blijkt dat dat mogelijk is.

MNH is de laatste jaren licht gegroeid in **personele omvang**. Dat is nodig, omdat een kleine organisatie in de huidige complexe en dynamische samenleving te weinig slagkracht heeft. Een verdere groei naar 10 fte per eind 2022 is gewenst. Daarmee kunnen we onze ambities inlossen, vergroten we onze effectiviteit en flexibiliteit en is de overhead beter te dragen. Een en ander is natuurlijk afhankelijk van de financieringsmogelijkheden voor projecten door overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven.

Professionals bij MNH werken zelfstandig. De organisatie is daarop ingericht met een lichte leidinggevende structuur en flexibel inzetbare medewerkers. Voor de toekomst verkennen we hoe we *het anders werken* nog beter kunnen vormgeven. Hiervoor moet de benodigde ICT infrastructuur adequaat zijn en moeten medewerkers voldoende toegerust zijn voor hun taken. Een strategisch opleidingsplan en het aantrekken van kwalitatieve goede medewerkers kan de inhoudelijke kennis en het denkniveau verder verbeteren. Bij MNH werken we in twee teams die onderling sterk samenwerken. Er werken altijd meerdere medewerkers op één project, eenmansactiviteiten doen we principieel niet. Er is een goede ondersteuning door secretariaat, (financiële) administratie en bedrijfssystemen. Om onze acquisitievaardigheden en -activiteiten nog verder te verbeteren is het van belang dat wij enerzijds oog hebben voor maatschappelijk urgente ambities en anderzijds onze persoonlijke relaties met (nieuwe) partners verbeteren en intensiveren. MNH profileert zich als een dynamische, **lerende organisatie**, die door maandelijkse thematische presentaties, debat en systematische evaluatie van projecten zich blijft ontwikkelen. We blijven nieuwsgierig, ondernemend, onderzoekend, enthousiast en betrokken.

Doelstellingen voor 2025

- MNH is financieel en qua personeel een gezonde en sterke organisatie met een adequate interne bedrijfsvoering.
- MNH heeft een reserve van €100.000,=
- Omvang van de organisatie is gegroeid in overeenstemming met de maatschappelijke behoefte.
- Het aantal koepelprogramma's is toegenomen ten behoeve van transparantie, zichtbaarheid en herkenbaarheid van de organisatie.
- Medewerkers zijn professioneel, creatief en ondernemend. Het personeelsbestand is flexibel en heeft een optimale verhouding tussen dragers